

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНІЙНОГО ІМПУЛЬСНОГО ЕЛЕКТРОДИНАМІЧНОГО ПЕРЕТВОРЮВАЧА

Кочерга О.І., аспірант, Болюх В.Ф., д.т.н., проф.
НТУ «ХПІ», кафедра загальної електротехніки

Вступ. У багатьох галузях науки і техніки широко використовуються лінійні імпульсні електромеханічні перетворювачі, які забезпечують потужні силові імпульси [1, 2]. Одними з найбільш перспективних являється перетворювачі електродинамічного типу, в якому нерухомий індуктор та рухомий ярір виконані у вигляді багатовиткових котушок, що електрично з'єднані між собою [3]. Індуктор і ярір лінійного імпульсного електродинамічного перетворювача (ЛЕП) збуджуються струмом від ємнісного накопичувача енергії за допомогою електронних приладів аперіодичним струмом.

Мета роботи. Дослідження впливу захисного електропровідного диску (ЗЕД), що розташовується між ярором та ударно-виконавчим елементом, і схеми з'єднання яроря та індуктора на силові показники ЛЕП.

Матеріали і результати досліджень. На рис. 1 представлена схема ЛЕП, що включає індуктор 1, ярір 2, ударно-виконавчий елемент 3 та ЗЕД 4.

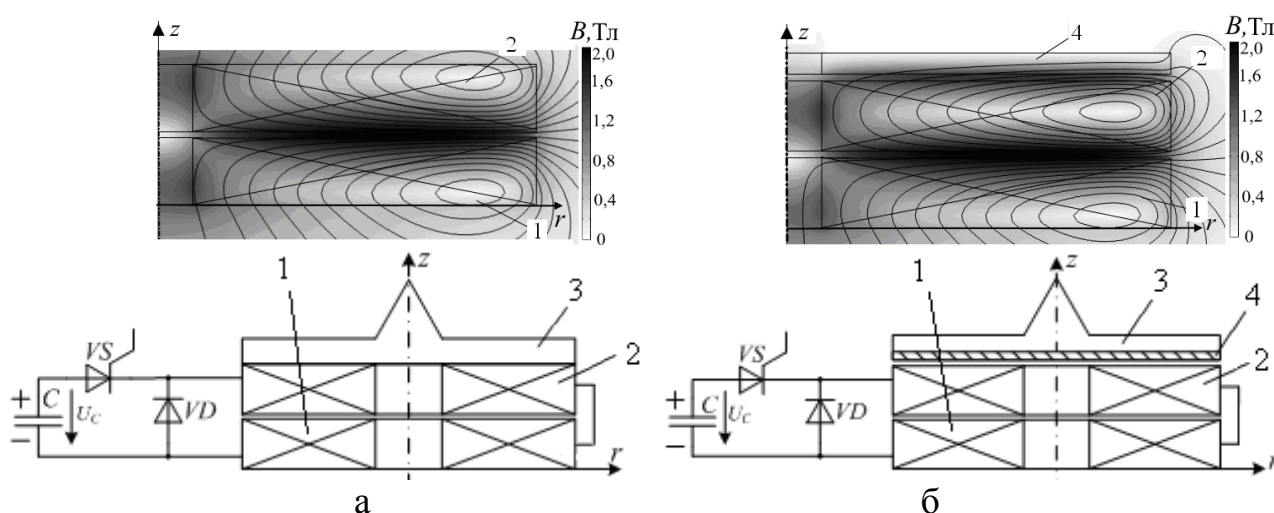

Рисунок 1 – Схема ЛЕП при відсутності (а) та наявності (б) ЗЕД з розподілом магнітних полів при максимальному струмі в індукторі

Для визначення електромагнітних параметрів ЛЕП в циліндричній системі координат $\{r, z\}$ розраховується векторний магнітний потенціал A :

$$\frac{\partial}{\partial r} \left(\frac{1}{r\mu} \frac{\partial(rA)}{\partial r} \right) + \frac{\partial}{\partial z} \left(\frac{1}{\mu} \frac{\partial A}{\partial z} \right) - \sigma \frac{\partial A}{\partial t} = j_n.$$

де μ – магнітна проникливість; σ – електропровідність активного елемента; j_n – густина струму в активному елементі; $n=1, 2$ – індекси індуктора, яроря.

Струм індуктора i_1 описується рівнянням:

$$(R_e + R_1) \cdot i_1 + L_e \frac{di_1}{dt} + \frac{1}{C} \int i_1 dt + \frac{N_1}{s} \int_v \frac{dA_1}{dt} dv = 0; \quad \frac{1}{C} \int_0^t i_1 \cdot dt = U_0,$$

де R_e, R_1 – активний опір, відповідно, зовнішнього кола та індуктора; L_e – індуктивність зовнішнього кола; U_0, C – напруга та ємність ємнісного накопичувача; N_1 – число витків індуктора; s – площа поперечного перетину індуктора; A_l – проекція векторного магнітного потенціалу на напрям обходу контуру; V – об’єм індуктора.

Електродинамічні сили, що діють на якір, знаходяться з використанням тензора тяжіння Максвелла. Математична модель ЛІЕП представлена в роботі [4] і реалізована в програмному пакеті *Comsol Multiphysics* при адаптивній зміні розрахункової сітки та контролі похибок на кожному кроці. Розрахунковий часовий крок автоматично змінювався в залежності від умов збіжності та показників похибки. Рішення системи рівнянь, що описують взаємопов’язані електромагнітні, механічні та теплові процеси здійснювалось методом BDF (*backward differentiation formula*) з нерівномірною сіткою та з використанням вирішувача PARDISO [4].

Індуктор і якір ЛІЕП мають наступні параметри: зовнішній діаметр – 100 мм, внутрішній діаметр – 10 мм, кількість витків – 46 шт. шини з перерізом $1,8 \times 4,8 = 8,64 \text{ мм}^2$. ЗЕД виконаний з зовнішнім діаметром – 100 мм і висотою 3 мм. Ємнісний накопичувач має ємність 3000 мкФ і заряджений до напруги 400 В. На рис.2 представлені електромеханічні характеристики ЛІЕП без ЗЕД, а на рис. 3 з ЗЕД при послідовному та паралельному з’єднанні індуктора і якоря.

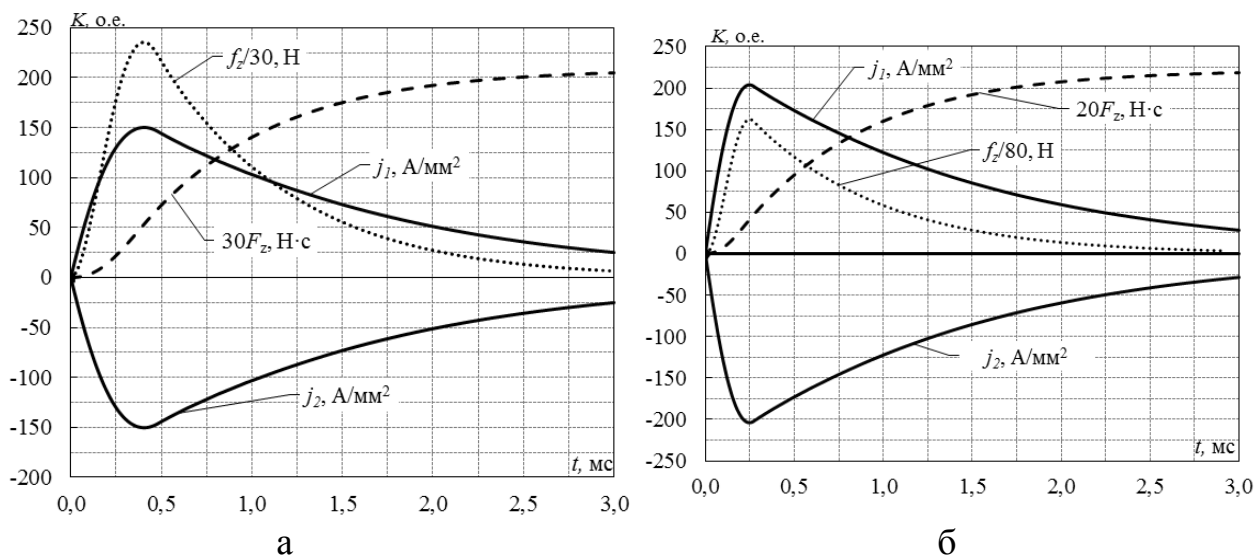

Рисунок 2 – Електромеханічні характеристики ЛІЕП без ЗЕД при послідовному (а) та паралельному (б) з’єднанні індуктора і якоря

В ЛІЕП без ЗЕД густини струмів індуктора j_1 і якоря j_2 мають форми апериодичних імпульсів з коротким переднім фронтом (рис. 2). Внаслідок чого електродинамічна сила f_z має аналогічний характер. А величина імпульсу цієї сили $F_z = \int f_z dt$ зростає, досягаючи сталого значення в кінці робочого процесу. При послідовному з’єднанні індуктора і якоря максимальна густина струму індуктора складає $150,28 \text{ А/мм}^2$, максимальна сила – $7,05 \text{ кН}$, а імпульс сили – $6,94 \text{ Нс}$. При паралельному з’єднанні індуктора і якоря максимальна густина

струму індуктора збільшується на 35,7 %, максимальна електродинамічна сила – на 84 %, а імпульс сили – на 60 %.

При наявності ЗЕД в ньому виникають вихрові струми, які істотно впливають на характер силових процесів ЛЕП. Так при послідовному з'єднанні індуктора і якоря максимальна густина струму в індукторі складає 163,1 А/мм², що незначно вище, ніж при відсутності ЗЕД. Крім того максимальна густина індукованого струму в ЗЕД j_4 сягає 138,5 А/мм². Але силові показники цього перетворювача знижуються: максимальне значення електродинамічної сили сягає 6,88 кН, а імпульс сили – 6,02 Нс.

При паралельному з'єднанні індуктора і якоря максимальна густина струму індуктора збільшується на 71,2 %, максимальна електродинамічна сила – на 79,3 %, імпульс сили - на 38 %. При цьому максимальна щільність індукованого струму в ЗЕД збільшується істотно – у 2,62 рази.

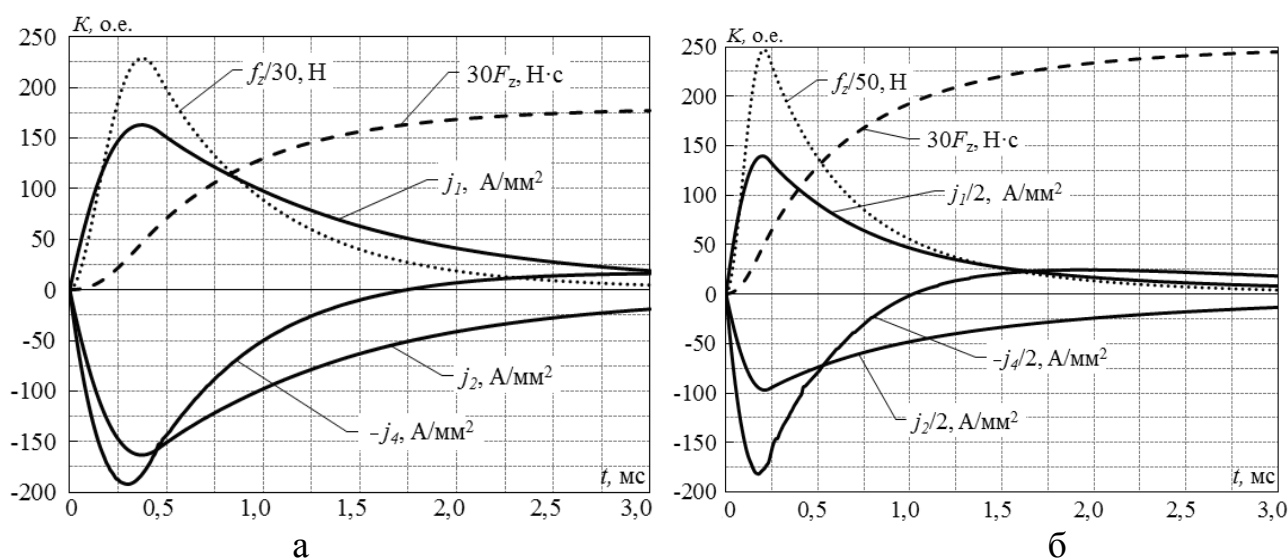

Рисунок 3 – Електромеханічні характеристики ЛЕП з ЗЕД при послідовному (а) та паралельному (б) з'єднанні індуктора і якоря

Висновки. Визначено, що захисний електропровідний диск, що розташовується між якорем та ударно-виконавчим елементом, зменшує силові показники лінійного імпульсного електродинамічного перетворювача. При паралельному з'єднанні якоря та індуктора силові показники зазначеного перетворювача вище, ніж при їх послідовному з'єднанні.

Перелік посилань

1. Bissal A., Magnusson J., Engdahl G. Comparison of two ultra-fast actuator concept // IEEE Transactions on Magnetics. 2012. – vol. 48. – no.11. – pp. 3315–3318.
2. Томашевский Д.Н., Кошкин А.Н. Моделирование линейных электродвигателей импульсного действия // Электротехника. – 2006. – № 1. – С. 24–27.
3. Болюх В.Ф., Олексенко С.В., Щукин И.С. Эффективность линейных импульсных электромеханических преобразователей, предназначенных для создания ударных нагрузок и высоких скоростей // Электротехника і електромеханіка. – 2015. – №3. – С.31-40.
4. Болюх В.Ф., Щукин И.С. Линейные индукционно-динамические преобразователи. – Saarbrücken, Germany: LAP Lambert Academic Publishing. – 2014. – 496 с.